

BİLİŞSEL GELİŞİMDE FARKLI BİR GÖRÜŞ GELİŞTİREN HENRY WALLON VE JEAN PIAGET'NİN GÖRÜŞLERİNİN KARŞILAŞTIRILMALI OLARAK İNCELENMESİ

A COMPARISON OF HENRY WALLON'S AND JEAN PIAGET'S VIEWS ON COGNITIVE DEVELOPMENT

Yusuf BUDAK¹

Dilek GENÇTANIRIM KURT²

Sultan Selen KULA³

Başvuru Tarihi: 22.05.2018

Yayına Kabul Tarihi:13.09.2018

DOI: 10.21764/maeuefd.425918

Özet: Bu çalışmanın amacı, Henry Wallon ve Jean Piaget'nin bilişsel gelişime ilişkin görüşlerine karşılaştırmalı olarak yer vererek, literatüre katkı sağlamaktır. Wallon, Piaget gibi, genel bir çocukluk ve ergenlik (adolescent) gelişimi kuramına imza atmıştır. Klasik yöntemlerden bağımsız ontojenik (birey oluşculuk) çalışmanın temellerini atmıştır. Döneminde baskın olan içe bakışçı ve psikolojik paralelci yaklaşımları aşmak için zengin gözlemler yoluyla bireyin gelişim sürecini anlamaya çalışmıştır. Çalışmaları sonunda iki temel sonuç elde etmiştir. Birincisi öncelikle biyolojik, duyuşsal, sosyal ve zihinsel faktörlerin insan denen bütünde nasıl bir ilişki içinde etkili olduğunu ortaya koymaya çalışmış, ikinci olarak bu faktörlerden oluşan sistemin nasıl çalıştığını incelemek amacıyla inceleme konularını ve yöntemlerini çeşitlendirmiştir. Bu bağlamda duruma göre fizyolojik, istatistik, yapısal, psikanalitik yöntemleri kullanmıştır. Wallon'a göre gelişim nörobiyolojik olgunlaşma ve uyum koşulları ile ilişkili sosyal koşullar arasındaki etkileşimle açıklanabilir. Wallon gelişimi altı dönem olarak ele almıştır. Buna karşılık Piaget gelişimi dört döneme ayırarak açıklamıştır. Wallon'un çocuğun kendisine ilişkin bilinçlenme süreci üzerinde daha çok durduğu, Piaget' nin ise çocuğun nesnelere olan ilişkisi üzerinden bilişsel gelişimi açıklamaya çalıştığı söylenebilir. Wallon psiko-sosyal açıdan da Piaget'den ayrılır. Piaget gelişimi doğrusal ve ortogenetik bir bakışla açıklamaya çalışmış, Wallon ise epigenetik ve kesintili süreç olarak ele almıştır. Wallon, bir evre bitmeden diğer evrenin başlamadığını savlayan Piaget'den farklı olarak gelişim evrelerinin karmaşık, bedensel gelişim ve merkezi

Abstract: The aim of the study is to contribute to the literature by comparing Henry Wallon's and Jean Piaget's views on cognitive development. Wallon, like Piaget, has made a general childhood and adolescent development theory. He cast the foundations of ontogenic studies (individuality) independent from classical methods. He tried to understand the individual's development process through rich observations to overcome the introspective, psychological parallelism approaches which were dominant in that period. At the end of his studies, two main results were obtained. First, he tried to show how biological, affective, social and mental factors are effective in a relation with the whole called as human. Secondly, it has diversified the review subjects and methods to examine how the system consisted of these factors works. In this context, he used physiological, statistical, structural, psychoanalytic methods according to the situation. According to Wallon, development can be explained by the interaction between social conditions related to neurobiological maturation and adaptation conditions. Wallon considered development as six stages. Piaget, on the other hand, explained the development in four stages. It can be argued that Wallon is more concerned with the child's consciousness process related to him/herself, and Piaget tried to explain the cognitive development of the child through his/her relation to the objects. Wallon also led away from Piaget in psycho-social terms. Piaget tried to explain the development in a

¹ Yusuf BUDAK, Prof. Dr., Gazi Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, Eğitim Programları ve Öğretim, ysfbudak@gmail.com, ORCID ID: 0000-0001-9625-204X

² Dilek GENÇTANIRIM KURT, Doç. Dr., Ahi Evran Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık, digenc@gmail.com, ORCID ID: 0000-0003-3268-186X

³ Sultan Selen KULA, Arş. Gör. Dr., Ahi Evran Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, Eğitim Programları ve Öğretim, selenyazgunoglu@windowslive.com, ORCID ID: 0000-0002-1614-3431

sinir sistemi arasında geçişimli (dönüşümlü), iç içe, çatışma ve krizlerle gerçekleştiğini savunur.

Anahtar Sözcükler: *Henri Wallon, Jean Piaget, bilişsel gelişim*

linear and orthogenetic way, and Wallon considered it as an epigenetic and intermittent process. Unlike Piaget who claimed that the other stage did not begin until one stage had ended, Wallon argues that the developmental stages were carried out with complex, transitive (between the physical development and central nervous system - alternately), intertwining conflicts and crises.

Keywords: *Henri Wallon, Jean Piaget, cognitive development*

Giriş

Bilişsel gelişim konusunda önemli açıklamaları bulunan görüşlerinin Piaget'e bazı yönleri ile paralelliği bazı yönleri ile de farklılığı dikkat çekici olan ancak ülkemizde adı pek bilinmeyen kuramcılardan biri de Henri Wallon'dur. 1879-1962 yılları arasında yaşayan Wallon, felsefe bilim uzmanlığı derecesi de almış tıp doktoru ve bir öğretmendir. Psikopatoloji, pedagoji ve uygulamalı psikoloji alanlarında çalışmalar gerçekleştirmiştir. Wallon, Piaget gibi, 20. yüzyılın başında genel bir çocukluk ve ergenlik gelişim kuramına imza atmıştır. Sağlıklı ve psikolojik sorunlar (birinci dünya savaşı nedeniyle) yaşayan çocuklar üzerinde doğrudan klinik gözlemler yapmıştır. Marks'ın "*materyalizm diyalektik*", kavramından yola çıkarak psikolojik, biyolojik ve sosyal olgular arasındaki ilişkileri yorumlamaya çalışmıştır. Çalışmalarında boylamsal ve enlemsel olarak iki temel yöntem kullanmıştır (Giffard, 2011; Thong, 1992). Bunlar, (1) Boylamsal (uzunlamasına) yöntem: Bu yöntemle birbirini izleyen yaşlarda çocuklar üzerinde uzun süreli gözlemler yaparak gelişim özelliklerini ortaya çıkarmaya çalışmıştır. (2) Enlemsel (çaprazlama) yöntem: Bu yöntemi kullanarak değişik yaş gruplarından çocukları gözlemiş ve birbirleriyle karşılaştırmıştır (Giffard, 2011; Thong, 1992).

İdealist tutumları dışlayarak bireyi **somut gerçeklik** olarak incelemiştir. Yetenek gibi, konuların birbirinden bağımsız incelenmesini önceleyen klasik yöntemlerden bağımsız ontojenik (birey oluşculuk) bir çalışmanın temellerini atmıştır. Döneminde baskın olan içe bakışçı ve psikolojik paralelci yaklaşımları aşmak için zengin gözlemler yoluyla gelişim sürecini anlamaya çalışmıştır. Çalışmalarında iki temel yaklaşıma göre hareket etmiştir. Birincisine göre biyolojik, duyuşsal, sosyal ve zihinsel faktörlerin insan deneni bütünde nasıl bir ilişki içinde etkili olduğunu ortaya koymaya çalışmış, ikinci olarak bu faktörlerden oluşan sistemin nasıl çalıştığını incelemek amacıyla araştırma konularını (erken çocukluk, normal çocukluk, yetişkinlerde beyin patolojileri gibi) ve yöntemlerini çeşitlendirmiştir. Wallon'a göre çocuk gelişimi nörobiyolojik olgunlaşma ve uyum koşulları ile ilişkili sosyal koşullar arasındaki etkileşimle açıklanabilir (Dictionnaire de Pédagogie, 2011; Thong, 1992).

Wallon'un bilişsel gelişimi açıklayan alan yazınına önemli katkıları olmuş; ancak Türkçe alan yazınında üzerinde duran bir çalışma yapılmamıştır. Bilişsel gelişim söz konusu olduğunda Jean Piaget mutlaka anılmakta ve görüşleri sıklıkla aktarılmaktadır. Ülkemizde bilişsel gelişime ilişkin çalışmalar genellikle Piaget'nin kuramı temelinde yapılmaktadır. Piaget bilişsel gelişimi

biyolojik temel bağlamında şema, özümseme, uyumsama, örgütleme kavramlarıyla ve bu kavramlarla ifade ettiği süreçler temelinde açıklamaktadır. Piaget, bilişsel gelişim kuramını ortaya koyarken kendi üç çocuğunu doğal ortamlarında sistematik olarak gözlemlemiş, bununla yetinmeyip farklı yaş gruplarındaki çocuklarla deneyler yapmıştır (Berk, 2013). Piaget de Wallon gibi boylamsal ve kesitsel yöntemleri kullanarak kuramını ortaya koymuştur. Piaget olgunlaşma kavramına vurgu yaparak biyolojik temelli bir yaklaşım izlemiştir. Ona göre bilişsel gelişim, kalıtım ve çevre etkileşiminin bir sonucu olsa da biyolojik bağlam açısından kalıtımın etkisini daha fazla ön plana çıkarttığı söylenebilir.

Bu çalışma ile Piaget ve Wallon'un bilişsel gelişime ilişkin açıklamalarının karşılaştırılması, aralarındaki paralellik ve farklılıkların ortaya konulması ve bu yolla Türkçe literatüre Wallon'ın görüşlerinin kazandırılması amaçlanmıştır. Eğitim psikolojisi alanında Türkçe yazılmış çok sayıda kitap bulunmaktadır ve bu kitapların hepsinde bilişsel gelişim konusu bir bölüm olarak ele alınmakta, bu konunun içeriğinde de mutlaka Piaget'in görüşlerine yer verilmektedir. Wallon'dan söz eden herhangi bir Türkçe yayın bulunmamaktadır. Aynı dönemde yaşayan bu iki kuramcının bilişsel gelişimle ilgili açıklamaları dikkat çekicidir. Her ikisinin görüşleri arasındaki farklılıkların ve benzerliklerin ortaya konulmasının gelecekte bilişsel gelişim konusuna yapılacak bilimsel çalışmalar için kuramsal temel sağlama ve alanla ilgili bilgi birikiminin zenginleşmesi açısından yararlı olacağı söylenebilir.

Wallon ve Piaget'in Bilişsel Gelişime İlişkin Görüşleri

Wallon, bir dizi gelişim ilkesine imza atmıştır. Gelişimde iki değişkenin etkili olduğunu savlamıştır. Bunlardan birincisi merkezi sinir sisteminin olgunlaşmasını sağlayan **biyolojik** etmenlerdir. İkincisi ise çocuk ve çevresi arasındaki etkileşimin düzenlenmesini sağlayan **sosyal** etmenlerdir (Wallon, 1945). Bu bağlamda Wallon'un görüşleri Piaget'nin görüşleri ile örtüşmektedir. Piaget'ye göre bilişsel gelişimi etkileyen faktörlerden ilki olgunlaşmadır. Buna göre Piaget de olgunlaşma kavramı ışığında bilişsel gelişimin bir yandan biyolojik yönünü vurgulamakta ve öte yandan da deneyim ve sosyal aktarım kavramlarından söz ederek bilişsel gelişimde hem fiziki hem de sosyal çevrenin etkili olabileceğini ortaya koymaktadır (Piaget, 1936). Her iki kuramcının da görüşlerinin belli ilkeleri içerdiği açıktır. Wallon'ın kuramında yer alan ilkeler şöyledir (Wallon, 1945; Thong, 1992; Giffard, 2011):

- Gelişimin temelinde olgunlaşmaya ilişkin nöro-biyolojik ve sosyal koşullar yatar.
- Gelişim kesiklidir; zikzaklar, çalkantılar, kriz ve çözüm arayışına yönelik çatışmalarla doludur.
- Bir gelişim döneminden diğerine geçiş (sütten kesilme gibi) kriz yoluyla gerçekleşir.
- Gelişim aşamaları dönüşümlü (geçişimli) olarak birbirini izler.

- Bu karşılıklı geçişim, bedensel (centrifugal) ve merkezi sinir sisteminin gelişimi (centripede) arasında gerçekleşir. Bu durum (loi d'alternance fonctionnelle) işlevsel geçişim-dönüşüm- yasası şeklinde ifade edilmektedir.
- Buna göre gelişim; bedensel ve zihinsel gelişim arasında dönüşümlü bir süreçtir.
- Her geçişim süreci etkin (baskın) olan bir işleve göre gerçekleşir.
- Geçişim-dönüşüm-baskın olanın diğerinin yerini alması (loi de succession de prépondérance) sürecine ilişkin zincirleme aşamalar şeklinde gerçekleşir. Bu durum, işlevsel bütünleşme kanunu (loi d'intégration fonctionnelle) şeklinde ifade edilmektedir.
- Yaş sınırları kesin olarak belirlenemez.
- Yeni psikolojik gidişatın başat hale gelmesi gerçek ve açık yeni bir dönemin başladığının işaretini oluşturur.

Gelişimi kalıtım ve çevre etkileşiminin bir işlevi olarak gören (Senemoğlu, 2018) Piaget' e göre bilişsel gelişim ilkeleri şöyle özetlenebilir (Ormrod, 2013; Wadsworth, 2015):

- Evreler değişmez bir şekilde belli bir sıra ile ortaya çıkarlar ve gelişim birbirinin üstüne giden dönemlerden oluşur.
- Gelişim evreleri arasında bir sıra vardır. Bir sonraki evre bir önceki evrede gerçekleşen öğrenmeleri de içerir. İnsanların hangi yaşta hangi dönemde olacağı farklılık gösterir. Dönemler ile yaş arasında mutlak bir ilişki yoktur.
- Her dönemin kendine özgü tipik bir gelişim süreci vardır. Her dönemde kazanılması gereken bazı nitelikler vardır.
- Çocuklar kendi deneyimlerinden öğrendiklerini organize ederler. Bireysel farklılıklara bağlı olarak her çocuk kendine özgü bir gelişim gösterir.
- Fiziksel çevreyle etkileşim içinde olmak bilişsel gelişim için önemlidir. Gelişim büyük ölçüde çevreyle olan aktif etkileşime ve onu düzenlemeye bağlıdır.
- Bilişsel gelişimde biyolojik, kültürel ve kişisel yaşantılar etkilidir.
- Bireyler çevrelerine özümseme ve uyumsama yoluyla uyum sağlarlar

Wallon ve Piaget'nin ortaya koyduğu ve yukarıda sıralanan bilişsel gelişme ilişkin ilkeler incelendiğinde görüşlerinin büyük ölçüde örtüştüğü görülmektedir. Her iki kuramcının ifade ettiği ortak noktalar arasında yaş sınırlarının kesinlik taşıması, bilişsel gelişimin biyolojik ve çevresel faktörlerin bir ürünü olması, gelişimin aşamalı bir sıra izlemesi gelmektedir.

Wallon ve Piaget'ye Göre Gelişim Süreçleri

Yukarıdaki temel ilkeler doğrultusunda Wallon gelişim dönemlerini aşağıda verilen Tablo 1'deki gibi altı dönem olarak belirlemiştir.

Tablo 1.

Wallon'a Göre Bilişsel Gelişim Dönemleri

Yaş	Dönem	Temel Özellikler
0-3 ay	Dürtüsel motor	Fizyolojik bağımlılık
3-12 ay	Heyecansal	Heyecansal bağımlılık
1-3 yaş	Duyu devinsel ve yansıtıcı	Bedensel özerklik
3-6 yaş	Özerklik	Psikolojik özerklik
6-11 yaş	Sınıflama ve soyut işlem	Çok yönlü kişilik
11-18 yaş	Ergenlik	Buluğ krizleri (kendini tanıma, kendine bakış)

Tablo 1'de yer alan bilişsel gelişim dönemlerinin ilk ikisi bu çalışmada birleştirilerek beş dönem olarak ele alınmıştır. Bu gelişim dönemlerine ilişkin dönem başlıkları aşağıda verilmiştir (Wallon, 1945; Wallon, 1968):

1. Dürtüsel ve heyecansal dönem -Le stade impulsif et emotional- (0-1 yaş),
2. Duyu-devinsel ve yansıtıcı dönem -Le stade sensori-moteur et projectif- (1-3 yaş),
3. Özerklik dönemi -Le stade du personnalisme- (3-6 yaş),
4. Sınıflama ve soyut işlem dönemi – Le stade categoriel- (6-11 yaş)
5. Ergenlik dönemi -Le stade de l'adolescence- (11-18 yaş)

Wallon' un ortaya koyduğu ve yukarıda tablo halinde verilen bilişsel gelişim dönemleri ve bunların temel özellikleri aşağıda Tablo 3'de daha ayrıntılı verilmiştir. Buna karşılık Piaget bilişsel gelişimi dört evreye ayırmıştır (Senemoğlu, 2018). Bu evreler aşağıda Tablo 2'de yer almaktadır.

Tablo 2.

Piaget 'ye göre Bilişsel Gelişim Evreleri

Yaş/ Dönem	Evre	Temel Özellikler
0-2 yaş	Duyusal-motor	<ul style="list-style-type: none"> • Duyu ve hareketlerdeki gelişim • Kendisini dış dünyadan ayırt etme • Refleksif davranışlardan amaçlı davranışlara geçme
2-6 yaş	İşlem öncesi	<ul style="list-style-type: none"> • Nesnenin sürekliliğini kazanma • Benmerkezci düşünme • Yaşadıklarını sembollerle ifade etme • Tek yönlü sınıflandırmalar yapma • Dönemin sonlarına doğru benmerkezci düşünmenin azalması
7-11 yaş	Somut işlemler	<ul style="list-style-type: none"> • Somut düşünme • Mantıksal düşünme becerisinde gelişme • Korunum kazanma • Üst düzeyde sınıflama becerisi • Benmerkezci düşünmeden uzaklaşma • Somut yollarla problem çözme
12 ve üstü yaşlar	Soyut işlemler	<ul style="list-style-type: none"> • Soyut düşünme • Ergen benmerkezçiliği • Bilimsel yöntemle problem çözme • Değer ve inanç sistemi oluşturma • Düşünce dünyası ile yakın ilgilenme

Piaget'ye göre dönemlerin belirginleşmesinde yaş önemli bir rol oynasa da sergilenen özellikler bireyin içinde bulunduğu dönemin esas göstergesidir. Wallon'a göre gelişim süreçleri ve bunların temel nitelikleri aşağıda Tablo 3'de özetlenmiştir (Lajoie, 1980; Psychologie du développement, 2013):

Tablo 3

Wallon'a Göre Bilişsel Gelişim Evreleri ve Belirtileri

Yaş/Dönem	Evre	Belirtileri
0-1 yaş/ Dürtüsel ve heyecansal dönem	<ul style="list-style-type: none"> Hareket karmaşası İçsel ve duyuşsal duyarlılık Yakın çevreden gelen tepkilere göre giderek hareket karmaşasında düzenleme 	<ul style="list-style-type: none"> Fizyolojik bağımlılık İsteklerini ve dış koşulları ilişkilendirme Heyecansal bağımlılık Duyguların düzenlenmesi Hareket kontrolü Yakın çevrenin keşfi
1-3 yaş/ Duyu devinsel ve yansıtıcı	<ul style="list-style-type: none"> Objelerle oynama (manipülasyon) ve yakın çevrenin keşfi Vücudun nispeten daha iyi kontrolü ve çevrenin gözlemlenmesi (Bilişin doğuşu) Kendini ifade etme ve düşünme yoluyla bilişin gelişmesi 	<ul style="list-style-type: none"> Bedensel özerklik Nesne ve durum sürekliliğinin gelişmesi Başkalarını (doğrudan ve ertelenmiş) taklit Yürüme ve konuşma becerilerinin kazanılması Çevreyi kendi kendine keşfetme
3-5 yaş/ Özerklik	<ul style="list-style-type: none"> 3 yaş krizleri Özerklik ve kendine yönelim ("ben" yerine "benim" ifadesinin ağırlık kazanması) "İlgi çekici" birilerini taklit Utanma ve kıskançlık duygularının ortaya çıkışı Başkalarına karşı hayranlık veya rekabet 	<ul style="list-style-type: none"> Psikolojik özerklik Bireyselleşme Kendi ve kendi varlığına ilişkin bilincin oluşması Ben ve başkası ayırımında bulunma Aile dışından olanların farkına varma Motor özseverlik (narsisim) Kendine ilişkin algı oluşturma Çok yönlü kişilik Zihinsel etkinliklere öncelik Dikkatin ve bilişsel yeterlilikte gelişme Başkalarını tanımlama ve kendi konumunu belirleme "Biz-hepimiz" ve "biz ve diğerleri" bilinci geliştirme
6-11 yaş/ Sınıflama ve soyut işlem	<ul style="list-style-type: none"> Okul çağı Nesnelere ilgi duyma Keşfe ilgi duyma ve katılma Sosyal yaşamın gelişmesi Gruplara katılma 	<ul style="list-style-type: none"> Buluğ krizleri (kendini tanıma, kendine bakış) Görünüşüne çeki düzen verme Kişiliğin gelişmesi Dış görünüşünü önemseme
12-18 yaş/Buluğ	<ul style="list-style-type: none"> Üst düzey zihinsel etkinlikler Bireysel ilgi alanlarına yönelme Ben merkezlilik Fizyolojik değişimler İleri düzey bilişsel gelişme 	

- Bütün alanlarda genel değişim

Tablo 3 detaylı incelendiğinde frekansı en yüksek kelimenin “kriz” kelimesi olduğu gözlenmektedir. Wallon’a göre gelişim bir krizler (bunalımlar) sürecidir ve krizler doğumla başlar. Doğum önemli değişimlere yol açan bir kırılma noktası gibidir. Çocuk, beslenme ihtiyaçlarının otomatik olarak giderememesi nedeniyle dünya ile sıkı bir yüzleşme ve bedensel dengeye ilişkin çözülmesi gereken sorunlarla baş etme durumunda kalır. Dolayısıyla doğum devinimlerle, krizlerle, spazmlarla ortaya çıkan, yoksunluklara, beklentilere yol açan ve zihinsel gelişimi başlatan temel bunalımdır. Doğumu izleyen günlerde üç tür devinim gerçekleşir. Bunlar (Wallon, 1956):

- Bedensel dengeye ilişkin devinimler
- Tutma ve yer değişmeye ilişkin devinimler
- Organların hareketleri ve bedensel tepkilere ilişkin devinimlerdir.

Piaget, Wallon’dan farklı olarak zihinsel gelişimde krizlerden söz etmemektedir. Bununla birlikte bebeklerin ilk şemaları olan emme refleksi ile dünyaya geldiklerini ve başlangıçta refleks olan bu emme davranışına bağlı olarak diğer zihinsel şemalarını oluşturduklarını ifade etmektedir. Piaget’ye (1936) göre yeni doğan bebekler iki tür davranış sergilerler. Bunlar şöyle ifade edilmektedir:

- Refleksler
- Denetimsiz genel vücut hareketleridir.

Wallon devinimlerin anlamını çözümlenmeye çalışmıştır. Gözlemleri sonunda iki tür devinimden söz eder. Bunlardan birisi kaslarla ilgili (klonik) devinim diğeri ise tonik devinimdir. Klonik devinim duyu organlarının duyarlılığıyla yakından ilgilidir. Klonik devinim çocuğun zihinsel ve bilişsel gelişimiyle ilişkilidir. Tonik devinim ise refleks temelli ve aynı zamanda istemli (vücuttaki kas hareketleri) olarak gösterilen devinimlerdir. Wallon’a göre kaslarda kasılma ve gevşeme (tonus), heyecan ve duygusallığın temelini oluşturmaktadır. Bu kasılma ve gevşeme işlemi (yetenek=refleks) giderek insani iletişime götüren tutumların, bedensel kurulumun ve duyarlılığın yapısını oluşturur. Dürtüsel motor dönemde yukarıda belirtilen üç boyut pek net olmamakla birlikte kasların kasılma ve gevşemeleriyle ilgili devinimlerin başat olduğu söylenebilir. Çünkü ilk refleksler (savunma ve tutumlar) duyu-dürtüselidir. Örneğin bir çocuğun, annesi onu emzireceğinde veya birinin onu kucağına alacağını hissettiğinde heyecan içinde bacaklarını ve kollarını çırpması bu devinimlere örnek gösterilebilir.

Wallon’a göre doğumu izleyen ilk yıl boyunca gözlenen başlıca gelişmeler heyecanla ilgilidir. Piaget’ ye göre ise refleksler zihinsel gelişimin temelini oluşturmakta, dürtü ve heyecan arasında tam bir içsel bütünlük bulunmaktadır. Dürtü ve heyecan üzerinde çevresel etki söz konusu

değildir. Oysa Wallon bir yandan bilincin çocuğun duygusal özelliğinden kaynaklandığını belirtirken diğer yandan çocuğa heyecanını gösterme imkânı veren bedensel ve tonik reflekslere vurgu yapar ve Piaget'nin aksine çocuğun sosyal özellik gösterdiğini öne sürer. Ona göre sosyal çevre ve bu çevreyle etkileşim önemlidir. Başlangıçta bebek kendi vücudunu dış dünyadan ayırt edemez. Çevreye bağımlı kalır. Ancak giderek heyecansal farklılıklar sayesinde bu durumdan sıyrılmaya başlar. Anne ve bebek arasında heyecan temelli tonik ve bedensel tavırlara bağlı diyalog yaşanır (Abecassis, 1993). Bu diyaloga bağlı olarak çocuk fizyolojik bağımlılık durumundan heyecansal bağımlılığa geçer. Bu durumda çocuğun öz bilinci henüz tam gelişmemiş durumdadır. Kendi dışındakilere heyecan yöneticisi gözüyle bakar ve çok bağımlıdır. Öz bilinç etraftaki insanlara göre gelişir. Çevredeki insanları tanıdıkça çocuk kendi kişiliğini fark etmeye başlar. Aşağıda Wallon ve Piaget'nin bilişsel gelişime ilişkin görüşleri genel özellikleriyle ve Wallon'un dönemlere ilişkin başlıkları altında karşılaştırmalı olarak açıklanmıştır.

1. Dürtüsel (impulsif) ve heyecansal (emotional) dönem (0-1yaş).

Wallon bu dönemi dürtüsel ve heyecansal dönem şeklinde ikiye ayırarak (Thong, 1992; Lajoie, 1980) incelemiştir. Bu çalışmada her iki dönem birleştirilerek açıklanmıştır. Bu dönemde duygular baskındır. Devinim ve heyecan dönemin temel gelişim özelliklerini oluşturur. Dürtüsel devinim çevrenin etkisiyle giderek zenginleşir. Bu durum çocuğun duygusal uyumunu kolaylaştırır. Çevrenin tepkisi, çocuğun başlangıçta amaçsız olan heyecanını kontrol etmesine yardım eder. Çevreden gelen heyecansal tepkiler (neşe, acı, üzüntü, kızgınlık) dil ve bilincin temelini oluşturur. Çocuk bu dönemde başkalarıyla birlikteliğe yatkınlık gösterir ve onların tepkilerini sezdiğine ilişkin işaretler verir. Wallon bu dönemi radikal subjektif (temel öznelcilik) dönem olarak da adlandırmaktadır. Bu dönemde koşullanma en önemli gelişmedir. Örneğin çığlıklarına ana-babanın koşup geldiğini gören çocuk (bebek) gerek gördüğü her zaman ağlamayı tercih eder. Wallon'a göre dürtü ve heyecan evreleri arasında ilk kopukluk bu dönemde ortaya çıkar. Bu kopukluk büyük bir olasılıkla çatışma temellidir. Çünkü dürtü fizyolojik temelli, heyecan ise çevrenin etkisiyle gelişir ve psikolojik temellidir. Heyecansal dönemin temel özellikleri (Wallon, 1945; Thong, 1992) Wallon'a göre şöyle özetlenebilir:

- ✓ Heyecansal ifadeler baskındır.
- ✓ Temel öznelcilik ve öznel uyumlaştırma (syncrétisme subjectif) söz konusudur.
- ✓ Çevrenin etkisiyle sesler ve tutumlar değişir.
- ✓ Sosyal yaşama bağlı olarak koşullanma süreci gelişmeye başlar.

0-1 yaş döneminin belirgin ana özellikleri fiziksel etkinlik ve heyecan kaynaklıdır. Çocuğun dürtüsel heyecanı, duygusal açıdan uyumunu sağlayıcı çevresel etkinlikler sayesinde giderek farklı tepkilere dönüşür. Bu tepkilerin çevre tarafından kontrol edilir olması, duygular ve

hareketlerin dengeye oturmasını, kaslarının değişerek güçlenmesini sağlar. Bu da farklı heyecanların kaynağını oluşturur. Wallon, bu dönemi üç evreye ayırmıştır. Bunlar:

1. Saf dürtüsel evre (0-3 ay arası).
2. Heyecansal evre (3-9 ay arası).
3. Duyu-devinsel evre (9-12 ay arası).

Saf dürtüsel evre 0 ile 2/3 ay arasında kısa bir dönemdir. Bu dönemde görülen refleksif etkinliklerde ki bu etkinliklere ilişkin alt aşamaları Piaget’de de görmek mümkündür, davranış düzensizlikleri temel belirtidir. Enerji harcama üst düzeydedir. Ben merkezli beslenme kendini gösterir. Kassal etkinlikler gerçekleşir. Koşullu refleksler de gelişmeye başlar. Kaslardaki tonik ve klonik enerjiye bağlı etkinlikler birbirinden farklılaşma gösterir. Etraftaki insanlarla koşullu ilişkiler kurulur. İlk **duyu-dürtüsel** (tonique) alışkanlıklar ortaya çıkar ve aynı zamanda heyecansal davranışlarda da farklılaşmaya ilişkin işaretler görülmeye başlar. Bu evrede acı çeken ve beklenti içinde olan bir çocuk portresi söz konusudur. Wallon (1956) bu durumdaki çocuğu, anne karnında her şeye sahip bir çocuğun durumuyla karşılaştırır. Doğumun ardından göbek kordonu kesilir kesilmez çocuk bir yoksunluk hisseder. Bu yoksunluk duygusu çığlık ve ağlamalarla kendini gösteren, kassal devinimlerle telafi edilen bir dengesizliğe yol açmaktadır. Ancak bebeğin çığlıkları ve ağlamaları anne babalarca çağrı olarak algılanır ve bebeğin bu davranışları öğrenme mekanizması yoluyla giderek gerçek çağrıya dönüşür. Başlangıçta yoksunluk duygusuna bağlı sadece dürtüsel motor devinimlerden ibaret refleksler psikolojik nitelik kazanarak çağrı ve heyecan ifadesine dönüşür. Dolayısıyla fizyolojik nitelikteki refleksif motor devinimlerden psikolojik niteliğe sahip çağrı ve heyecan ifadelerine doğru bir dönüşüm gerçekleşmektedir. Piaget’nin de belirttiği gibi bu dönüşüm kendiliğinden gerçekleşmemektedir. Bebeğin etrafındaki insanlar aracılığıyla gerçekleşmektedir (Thong, 1992; Wallon, 1956). Saf dürtüsel dönemin belirgin özelliklerinden biri de iç (introceptif) dürtülerin ve çevre kaynaklı duyuşsal faktörlerin başat konumda bulunmasıdır. Bu dönemde motor beceriler yetersiz ve davranışsal karmaşa söz konusudur. Bebeğin, davranışsal karmaşadan belirgin heyecansal düzeylere geçişini çevrenin etkili yönlendirmesi kolaylaştırır. Bu aşamada çocuğun çığlıklarına yönelik ana-baba tepkisine bağlı olarak **araçsal** koşullanma (Thong, 1992) en önemli gelişmedir.

Heyecansal evre (3-9 ay) istemli etkinliklerin gözlendiği duygusal yararcılık dönemidir. Çocuk bu dönemde çevresel tepkileri önceden sezme kapasitesi gösterebilir. Bu evre çocuğun kendisi ve başkası arasında düştüğü karmaşayla belirginleşir. Doyumsuzluğa bağlı refleksler giderek dışavurum (expressif) niteliğe bürünür. İlk mimikler 2. aya doğru kendini gösterirken, 3. ayda ise gülücükler ve çığlık şeklinde tepkiler ortaya çıkar. 3.- 4. aylarda sevinç ve hüzün işaretleri belirtmeye başlar. 6. aya doğru ise heyecanla ilgili gerekli her çeşit tepki ortaya çıkar. Bu durum koşullu refleksin heyecansal ifadeye dönüşümüyle ilgili bir sürecin sonucudur. Örneğin gülücük, dudak kaslarındaki gerilimden kaynaklanan fizyolojik bir gerilimin dışa vurumudur. Bu gerilim giderek duyuşsal ifadeye dönüşür. Gülücük, çevrenin de bir gülücükle karşılık vermesi sonucu

giderek sosyal bir gülücüğe dönüşür. 3. aya doğru birinin bebeğin yüzüne doğru eğilmesine bebek sistemli bir şekilde bir gülücükle tepki verir. Bu gülücük 6. aya doğru sadece ana-baba ve yakınlarına yönelik seçici gülücüğe dönüşür. Çocuğun sosyal gelişimi için insani çevre esastır. Bu çevrenin davranışları gelişim için gerekli faktördür. Bu davranışlar kassal potansiyel enerjiyi kontrol ederek dönüştürür. İnsani çevre, reflekslerin anlamlı ifadelere dönüşmesini sağlar (Thong, 1992; Wallon, 1956).

Heyecansal evrede çocuğun kendini tanımasına yönelik işaretler de görülmeye başlar. Bu işaretlerin en dikkat çekici olanları dört heyecan duygusuyla ortaya çıkar. Bunlar sevinç, üzüntü, kızgınlık ve acı duygusudur. Çocuk, bu dönemde heyecansal ifadeler yoluyla iletişim kurar ve hızlı bir şekilde yaşamsal değer taşıyan sosyal çevreyle iletişime yönelir. Jestler ihtiyaç belirtme konusunda giderek işlevsellik kazanır. Anneye duygusal bağımlılık (**sybiose**) söz konusudur. Heyecan (sevinç, hüzün) ifadesi somutlaşır. Heyecan çocuğun davranışlarına yön verir. Bu evrede çocuk kendini aynada tanıyabilir (Jalley, 2006; Thong, 1992).

Duyu devinsel evrede giderek kişilik oluşmaya başlar. Çevreyle heyecan ve bağımlılık temelli iletişim kurulur. Duyu devinsel temelli süregelen hareketler gerçekleşir. Heyecan ilişkilerde başattır. Sosyal çevreyle bağdaşım ve genel bir öznel algı söz konusudur. Altıncı ayda her tür heyecan ifadesi görülmeye başlar. Wallon'a (1956) göre heyecan çocuğun ilkel dilidir ve sosyalleşmenin ilk biçimidir. Çocuk genetik olarak sosyaldır. Heyecan, iletişimin temel aracı olduğu kadar bilincin de temelini oluşturur ve doğrudan iletişim aracı olarak dünyayı ilk anlama biçimidir. Heyecan sadece doğrudan iletişim aracı olarak kalmaz, aynı zamanda mekanik davranışlardan amaçlı davranmaya geçişi de sağlar. Yaşama ilişkin ilk devinimler büyük oranda mekaniktir (ilk refleksler). Heyecan, başlangıçta sadece devinimlerle kendini belli eden zihin dünyasını da giderek yansıtmaya başlar. Dolayısıyla heyecan, psişik yaşamın kaynağıdır ve algıyı, öngörü, sezgiyi geliştirdiği gibi amaçlı davranmayı da sağlar.

3-12 ay evresi genel olarak heyecansal dönemdir. Bu dönemde yakın çevreden gelen uyarıcılar çocuğun başlangıçtaki belli belirsiz (karmaşık) heyecanını kontrol etmesini sağlar. Heyecansal tepkiler (sevinç, acı, üzüntü, kızgınlık) dil ve bilişin temelini oluşturur. Bu dönemde çevreyle ilişkiler kurulmaya başlanır. Duyu ve devinimlerle gerçeklerin keşfi söz konusudur. Değişken bir kişilik tablosu yaşanır. Dil ve biliş gelişerek bütünleşmeye başlar. Bu durum sembolik fonksiyona işaret etmektedir. Çevresel durumlara ilişkin zekâ ve uzamsal sezgi gelişmeye başlar. Çocuk kendi bedenini keşfeder ve bağımsız kişilik başlar. Yaklaşık 9.-12. aylarda motor devinimleri sistematik hale getirmeye başlar. İşlevsel tepkiler olgunlaşır ve çeşitlenir. (Ricaud-Droisy et al., 2008; Thong, 1992). Bu evre, sembolik kapasite ve nesnelere ilişkin bilişin doğuş dönemidir (Wallon, 1956).

Piaget bu döneme duyu işlem dönemi adını vermiştir. Piaget'ye göre 0-2 yaş arasını kapsayan bu dönemin temel özelliği bebeğin içinde yaşadığı dünyayı algılama ya da anlamlandırma yolunun duyu organları ve motor hareketleri olmasıdır. Piaget bu dönemi farklı kaynaklarda ifade edildiği şekliyle duyu motor/ duyu işlem/ sensori motor/ duyu hareket şeklinde adlandırmıştır.

Kaynaklarda farklı şekillerde ifade edilen bu adlarda dikkat çekici olan nokta duyulara ve motor hareketlere yapılan vurgudur. Bu dönemdeki bebeklerin tek öğrenme yolu döngüsel tepkiler yoluyla öğrenmedir (Piaget, 1936).

Hedefe yönelik davranış, döngüsel tepkiler ve nesne sürekliliği bu dönemin belirgin özellikleridir. Örneğin, nesne sürekliliği bir bebeğin gözünün önünde olmayan bir nesnenin hala var olduğu bilgisine sahip olmasıdır. Bebekler nesne sürekliliğini belirli aşamalardan geçerek kazanırlar. Örneğin 5 aylık bir bebek gözünün önünde saklanan nesnelerin yok olduğunu düşünürken 8 aylık bir bebek nesne saklandığında onu aramaya devam eder. Nesnenin sürekliliğinin gelişimi, üst düzey düşünme biçiminin ilk adımı olarak önemli bir gelişim adımıdır (Senemoğlu, 2009).

2. Duyu-devinsel ve yansıtıcı dönem (le stade sensori-moteur et projectif) 1-3 yaş.

Bu dönemde zihinsel uyanış belirginleşir (Wallon, 1945). Zihinsel etkinlikler dış nesnelerin tanınmasına yönelir. Gözler elleri yönetir. Bütün bunların yanı sıra **bilişsel şemalar** da oluşmaya başlar. Böylece fiziksel hareketlerden bilişsel gelişime geçiş işaretleri ortaya çıkar. Düşünmeye ilişkin işaretler davranışlara yansır. **Nesnelerle uğraşma** ve yakın çevrenin keşfi düşünmeye katkı sağlar (Wallon, 1956). Çocuğun davranışlarında **taklit** önemli bir yer tutar. Bu dönemde taklit, düşünmenin başladığına işaret eder. Çocuk, taklit ettiği modele ilişkin oluşturduğu imgeye dayanarak kendini keşfetmeye yönelir. Konuşma başlar. Bu da bilişsel yapıların gelişmesine katkı sağlar. Kendi düzeyinde sorun çözme gerçekleşir ve davranışlarda çevreye görelilik başlar. Bir yandan da devinsel etkinlikler yoluyla çevrede olup bitenleri anlaşılmasına yönelik çabalar başlar. Sempati ve kıskançlık duyguları da kendini gösterir. Bu dönem, Piaget'ye göre hem yaş sınırları açısından hem de yukarıda bu dönemle ilgili verilen özellikler Piaget'nin temellendirdiği duyu işlem dönemi ile büyük ölçüde örtüşmektedir. Örneğin, bilişsel şemalar duyu işlem döneminde oluşmaya başlamaktadır. Nesne devamlılığı da, ilk dönemin sonuna doğru kazanılmaktadır. Ayrıca, bebeğin sorunlara kendine göre çözümler geliştirmeye çalışması 5. ve 6. alt evrede, 1-2 yaş arasında ortaya çıkan davranışlardır (Wadsworth, 2015).

3. Özerklik dönemi - Le stade du personnalisme- (3-6 yaş).

Bu dönem baskın duygusallık işaretlerinin ortaya çıktığı dönemdir. Çocuk kendi kendisi olmaya çalışır. Bu bağlamda karşı çıkmalar, hayır demeler gözlenir. Çocuk karşı çıkmalarla kendini hissettirmeye çalışır. Bu dönemde **duygusallığın** etkisi kendini baskın şekilde gösterir. 3 yaş krizleri çocuğun ailede yaşadığı duygusal model ekseninde uzun bir dönemin sona erdiğine işaret eder. Sistematik karşı çıkmalara dayalı olarak çocuk kendini fark etmeyi öğrenir. Kendi gibi olmaya çalışır. Karşı çıkmalar özerkliğin gelişimi için esastır. **Diyalektik düşünme** de bu dönemde başlar (Thong, 1992).

Piaget'e göre 2-7 yaş arası **işlem öncesi dönem** olarak adlandırılır. Bu dönem kendi içinde iki evreye ayrılır. İlk evre sembolik dönem ikinci evre ise sezgisel dönem olarak adlandırılmaktadır. 2-4 yaşları arasını kapsayan sembolik dönemde çocuğun davranışları duyu ve harekete bağlı

olmaktan çıkarak zihinsel temsiller, semboller kullanılmaya başlanır ve dil de önemli bir değişken olarak karşımıza çıkar (Solso, Maclin ve Maclin, 2010). Bu değişime paralel olarak çocuklar sembolik oyun, sihirli düşünce, canlandırma, benmerkezci düşünce, paralel oyun, toplu monolog gibi özellikleri taşımaya başlarlar. Burada özellikle benmerkezci düşünce dikkat çekicidir, bu dönemde çocuklar kendilerini dünyanın merkezine yerleştirir ve kendi düşüncelerini en iyi ve en doğru olarak kabul edip diğerlerini anlamakta zorlanırlar (Gardner, 1982). Bu özellik esasında Wallon tarafından ifade edilen baskın duygusallıkla paralellik göstermekle birlikte, Piaget, bu özelliği daha detaylı olarak açıklayarak dil gelişimi, oyun gelişimi gibi alanlara yansımalarını ortaya koymuştur. Örneğin, bu dönemin bir özelliği olan paralel oyunun ve toplu monoloğun temelinde benmerkezci düşüncenin olduğu söylenebilir.

İşlem öncesi dönemin ikinci evresi olan sezgisel dönemde çocuklar ilkel akıl yürütme davranışları sergilerler ve sadece sezgilerine göre davranırlar. Bu evrede çocuklar henüz odaklanma, tersine çevirebilme, korunum gibi zihinsel işlemleri başaramazlar. Bunların bir sonucu olarak çocuklarda tek yönlü düşünme, tek yönlü sınıflama, tek yönlü sıralama ve yapaycılık gibi özellikler görülmektedir (Piaget, 1981).

Wallon'ın özerklik desteği olarak tanımladığı 3-6 yaşları arasındaki dönem, belirtildiği gibi Piaget tarafından işlem öncesi dönem olarak tanımlanmakta ve daha ayrıntılı ve kapsamlı olarak açıklamaktadır. Genel olarak Piaget'nin çocuğun tam olarak zihinsel işlemleri yapamadığı ama bunları yapmaya hazırlandığı dönem olarak tanımladığı bu yaş aralığındaki çocuklar yukarıda ifade edilen zihinsel pek çok özelliği taşımaktadırlar.

4. Sınıflama ve soyut işlem dönemi -Le stade categoriel -(5/6-11 yaş).

Bu dönem çalkantılı ve önemli bir dönemdir. Ergenliğe geçiş söz konusudur. 3 yaşında görüldüğü gibi özerklikle ilgili ihtiyaçlar ön plana çıkar. Benmerkezcilik ve kendine fedakârlık at başı gider. Bu dönemdeki çocuğun önceliği zihinsel etkinliklerdir. Oysa Piaget bu dönemi somut işlem dönemi olarak ele almıştır. Bu dönemde okul öğrenmelerine ilişkin yeterlilik söz konusudur. Farkına varma, ayırt etme, **sınıflamaya** ilişkin beceriler kendini gösterir. Çevreye yönelim başlar. Bu yönelimde totolojik düşünme (6-9 yaş arasında) temel akıl yürütme biçimidir. Giderek dış dünya ve nesnelere birbiriyle karşılaştırma ve sınıflama becerileri (9-11 yaşlarda) gelişir (Fernandez, 2002). Bu dönemde soyut düşünme ve gerçekliğin nesnel açıklaması söz konusudur. Böylece gerçeğin tanımlanması ve sınıflandırılması başlar. Çocuk birçok grupta (aile, okul, oyun, spor) etkinliklere katılır ve (Wallon, 1956) bu gruplarda farklı roller oynayarak kendini daha iyi tanıır. İşbirliği veya yalnızlaşma (kendini gruptan soyutlama) yoluyla içinde bulunduğu grubu etkilemeye çalışır. Duygu karmaşası; utangaçlık ve kibir, başkalarınca beğenilme duygusu ve alay etme birbirini izler.

Piaget ise bu dönemde Wallon'un söylemine benzer olarak çocukların henüz soyut düşünceyi kazanmadığını bununla birlikte bunu kazanmaya yönelik bazı değişimler gösterdiğini ifade etmektedir. İşlem öncesi dönemde başarısız koronum, odaklanma, tersine çevirebilme gibi

işlemler başarılıdır. Tek yönlü düşünme, sıralama, sınıflama gibi düşünce sınırlılıkları ortadan kalkar. Soyut düşünceyi henüz kazanmakla birlikte çocuklar konuşmalarında soyut kavramları kullanırlar, sadece anlamalarını derinlemesine açıklamakta zorlanırlar, mantıklı düşüncenin temeli olan tümevarım özelliği sergilemeye başlarlar (Kandemir, 2013).

Dolayısıyla Wallon ve Piaget bu dönem için benzer düşüncelere sahip olmakla birlikte, Wallon'ın daha çok duygusal özelliklere vurgu yaptığı, Piaget'nin ise zihinsel özellikleri vurguladığı görülmektedir. Bu bağlamda akademik anlamda okul dönemindeki çocukların desteklenmesi ve değerlendirilmesinde Piaget'in görüşlerinin daha sistematik olduğu söylenebilir. Bununla birlikte duygusal anlamda çocukların akademik yaşamda daha iyi anlaşılabilmesi ve daha etkili öğrenme ortamları oluşturulabilmesi adına da Wallon'ın görüşlerinin etkili olabileceği söylenebilir.

5. Ergenlik dönemi-(Le stade de l'adolescence-) (11–16 yaş).

Bu dönem buluş dönemidir. Ben bilinci oluşur. Bedene (dış görünüşe) ilgi belirginleşir. Kararsızlıklar sona erer; **kişilik oluşup** tamamlanır. Ancak çok duyarlı karşı çıkma krizlerinin yeniden ortaya çıktığı duygusal başatlığın son dönemidir. Bu dönem krizleri sosyo-kültürel değerler ve psikolojik nedenlerle ilişkilidir. Yetişkinliğe adım atılan bu dönemde çocuk kendini oluşturmayı ve yetişkinliğe adım atma amacıyla sosyo-psikolojik değerlere dayalı bir **bireysel sistemle** donanmayı başarmalıdır. Soyut ve teorik düşünce ön plana çıktığı bu dönemde sosyal değer ve ilişkileri anlamlandırma girişimleri söz konusudur. Bilinçli amaç ve tercihlere göre geleceğe yön verme çabaları görülür (Lajoie, 1980).

Piaget ise ergenliğe denk gelen bu dönemi soyut işlemler dönemi olarak tanımlar. Bu dönemde ergen benmerkezci düşüncesinin bir sonucu olarak Wallon'ın vurguladığı bazı duygusal çalkantılar Piaget'ye göre de ortaya çıkabilir. Örneğin, kişisel efsane, hayali seyirciler gibi özellikler Piaget'nin açıklamalarında bu dönemle ilgili dikkat çekicidir. Bu tür davranışların temelinde ergen benmerkezçiliği yer alır. Soyut düşüncenin kazanıldığı bu dönemde hipotetik düşünme, önermesel düşünce, birleştirici düşünme, bilimsel düşünme, ileriye geriye düşünebilme, metabiliş gibi karmaşık zihinsel işlemler yapılabilir hale gelir (Keklik, 2008). Bu döneme ilişkin Piaget'in açıklamaları ile Wallon'ın görüşleri arasında benzerlikler bulunur. Wallon sosyo-kültürel değerlerin kazanılmasında krizlerden söz eder, Piaget de bu dönemdeki çocukların ideolojik sorunlar yaşadıklarını ve kendi ahlaki anlayışlarını geliştirme çabasında olduklarını ifade eder. Aslında her ikisi de bu dönemde çocukların içinde yaşadıkları kültürün değerlerini içselleştirme çabasında olduklarını vurgulamaktadır. Ayrıca dönemin sonunda benmerkezci düşünceden kaynaklanan krizler çözülür ve bu durum kişiliğinin de büyük ölçüde şekillenmesini sağlar.

Tartışma, Sonuç ve Öneriler

Bu çalışmada, Henry Wallon ve Jean Piaget'nin bilişsel gelişime ilişkin görüşlerini karşılaştırmalı olarak incelemek amaçlanmıştır. Wallon da gelişim konusunda çalışan diğer araştırmacılar gibi gelişimi dönem (stade) kavramıyla açıklamaya çalışmıştır. Bununla birlikte, Wallon'un belirlediği dönemler ve bunlarla ilgili evrelerin kendine özgü sınırları bulunan özgün gelişim dilimleri olduğu söylenebilir. Bu bağlamda Wallon daha çok çocuğun kendisine ilişkin bilinçlenme süreci üzerinde dururken, Piaget'nin çocuğun nesnelere olan ilişkisi üzerinden biyolojik temelli olarak bilişsel gelişimi açıklamaya çalıştığı gözlenmektedir. Başka bir ifade ile Piaget çocukların zihinsel gelişimini açıklarken nesnelere olan yaşantılarını gözlemlemiştir ve yaşlarına dayalı olarak gösterdiği değişimleri incelemiştir. Wallon, bir evre bitmeden diğer evrenin başlamadığını savlayan Piaget'den farklı olarak, gelişim dönem ve evrelerinin karmaşık, kesintili, zamanlı, iç içe, çatışma ve krizlerle gerçekleştiğini savunur (Wallon, 1956). Bu durum farklı yazarlarca da desteklenen bir görüştür. Örneğin, Keklik (2008) tarafından Piaget'nin belirttiğinin aksine bilişsel gelişim dönemleri arasındaki geçişin daha esnek olduğu ve bu geçişin zaman bakımından kesin sınırlarla ayrılmadığını, geçiş dönemindeki bir çocuğun her iki dönemin de özelliklerini bir arada taşıyabileceği ifade edilmektedir. Başka bir anlatımla, somut işlemler dönemindeki bir çocuk işlem öncesi dönemden de soyut işlemler döneminden de özellikler taşıyabilir; ancak baskın olan özellikleri somut işlemler dönemine aittir. Wallon'a göre bir evreden diğerine geçiş basit bir büyüme değil, aksine yeni ve eski etkinlikler arasındaki tercihler ve çatışmalara dayalı değişim ve dönüşümdür. O'na göre her evre geçmişle ilintilidir ve aynı zamanda geleceğe doğru atılan bir adımdır. Kısacası Wallon, gelişimin biyolojik ve sosyal faktörlerin etkisiyle gerçekleştiğini öne sürmüştür. Bu bağlamda bilişsel gelişim dönemleri arasındaki geçişlere ilişkin Wallon'ın görüşlerinin daha kapsayıcı ve güçlü olduğu söylenebilir.

Wallon, birbirini izleyen çocukluk ve ergenlik dönemlerinde zihinsel gelişiminin nasıl oluştuğunu incelemiştir. Zihinsel gelişimi konusunda ortaya koyduğu düşünceler, Piaget'nin zihinsel gelişimi kuramı ile büyük ölçüde örtüşmektedir. Wallon 1-3 yaş arasında bebekte duyguların baskın olduğunu, çocuğun davranışlarını dürtülerinin ve heyecanlarının yönettiğini vurgularken, Piaget, bebeğin başlangıçta doğuştan getirdiği reflekslerle hareket ettiğini, duyuşsal algılarına göre çevresindeki uyarıcılara tepki verdiğini belirtmiştir. Burada motor hareketleri de vurgulayarak döneme duyuşsal motor dönem adını vermiştir. Her ikisi de, bebeğin duyuları ve çevreyle etkileşimi yoluyla şemalar oluşturduğunu ve içinde bulunduğu dönemin sonuna doğru sembolik düşünmeyi başarabildiklerini öne sürmüşlerdir (Silva, 2007). Bu bağlamda her iki kuramcının da farklı kavram ve ifadeleri kullanarak benzer açıklamalar yaptığı görüşü savunulabilir. Wallon'ın açıklamalarına göre bu dönemin ardından gelen 3-6 yaş arası baskın duygusal işaretlemlerin ortaya çıktığı dönemdir. Bu dönemde **duygusalılığın** etkisi kendini baskın şekilde göstermekte ve 3 yaş krizleri ortaya çıkmaktadır. Krizlerin sonucu olan karşı çıkmalar Wallon'ın vurguladığı ve döneme adını verdiği özerkliğin gelişimi için esastır. Piaget ise işlem öncesi dönem olarak tanımladığı bu yaş aralığını Wallon'dan daha kapsamlı ve ayrıntılı olarak benmerkezci düşünce, animizm, yapaycılık, sembolik oyun, paralel oyun, sezgisel düşünce gibi kavramlarla açıklamıştır.

Piaget bu dönemi tanımlarken hem çocukların sahip olduğu zihinsel becerileri açıklamış hem de henüz başaramadıkları becerilere, *korunum- tersine çevirebilme* gibi, yer vermiştir. Burada okul öncesi döneme denk gelen yaş aralığı için yapılan açıklamalarda Piaget'nin görüşlerinin daha detaylı olduğu söylenebilir. Bu bağlamda eğitim sürecine uygulanabilirliği yüksek olduğu düşünülebilir.

Wallon, sınıflama ve soyut işlem dönemi adını verdiği dönemde, 6-11 yaşları arasındaki çocukların farkına varma, ayırt etme ve sınıflama becerilerinin geliştiğini söylerken, Piaget 7-11 yaşlarında somut işlemler döneminde olan çocukların sıralama, sınıflama ve tersine çevirebilme, korunum işlemlerini başarabildiğini ve gözünün önünde olan somut şeyleri kavrayabildiğini belirtmiştir. Her iki kuramcının okul döneminde olan çocuklara yönelik bu açıklamaları çoğunlukla örtüşmektedir.

Wallon'un, 11-16 yaş aralığında, ergenlik döneminde olan gencin sosyo-kültürel ve psikolojik değerlere dayalı bir kişilik sistemi oluşturmaya çalıştığı görüşü, Piaget'nin 11 yaşından sonra soyut işlemler dönemine giren ergenin hipotetik, göreceli ve olasılıklı düşünme özelliklerini kazanır görüşüyle birbirini desteklemektedir. Çünkü gencin sosyal, kültürel ve kendi bireysel özelliklerine uygun bir kişilik geliştirebilmesi için, başkalarının bakış açılarını görebilmesi ve toplumun kültür değerlerini anlayabilmesi gerekir. Bu değerlerin kazanılması dil ve dilin kullanımı ile yakından ilişkilidir. Dolayısıyla soyut düşüncenin kazanılmış olması, içinde yaşanan kültürden gelen mesajların anlaşılması, yorumlanması ve ifade edilmesi adına önem taşımaktadır.

Wallon'un, birbirini izleyen çocukluk ve ergenlik dönemlerinde gelişimi inceleyerek, okulda öğrenmeye ve öğretmene yetiştirmeye de ışık tuttuğu söylenebilir. Wallon'ın öğretilmesine göre 0-1 yaş dönemindeki yaşantılar karakter ve dilin temelini oluşturur. Ailenin bu konuya dikkat etmesi ve konuyla ilgili eğitim alması önemlidir. 1-3 yaş döneminde çocuk heyecanlıdır ve taklit etme eğilimindedir (Wallon, 1956). Bu nedenle uygun rol modellerle karşılaşmasının sağlanması gerekir. 3-6 yaş döneminde duygusal temelli taklit ön plandadır. Ancak bu taklitler kendisi ve başkaları arasındaki farkları keşfe yöneliktir. Bu çerçevede mümkün mertebe zengin öğrenme yaşantıları sunularak çocukların kendilerini keşfetmelerine yardım edilmelidir. 6-11 yaş aralığında bilişsel gelişim açısından farklı disiplinlerin birbirleriyle ilişkilendirilerek öğretilmesi ve hazır bulunuşluk düzeyinin dikkate alınması yoluna gidilmelidir. 11-16 yaş döneminde kişilik eğitimine önem verilmeli, uyumlu ancak bağımsız davranabilme, sorumluluk alabilme ve kendi kendine öğrenme becerilerinin gelişmesine uygun yaşantılar geçirmesi sağlanmalıdır. Elbette Piaget'nin eğitim ve dolayısıyla okul yaşantılarına katkısı da oldukça büyüktür (Çelik, 1996; Özkan, 2012). Birçok eğitim programında da Piaget'nin kuramının izleri ile karşılaşmaktadır. Piaget'ye göre çocuk, dünyanın pasif alıcısı değildir. Bilgiyi kazanmada aktif bir role sahiptir (Senemoğlu, 2009). Bu bağlamda eğitim programlarında, öğretme-öğrenme süreçlerinde öğrencilerin aktif katılımının esas alınmasının temellerini Piaget'nin bilişsel gelişim kuramına dayandırmak mümkün görülebilir.

Wallon'un ortaya koyduğu bilişsel gelişim kuramı her ne kadar Türkiye'de psikoloji ve eğitim alanlarında çok fazla bilinmese de, ortaya attığı görüşlerin diğer bazı kuramcılarının görüşleriyle örtüştüğü görülmektedir. Özellikle de, Piaget'nin görüşleriyle büyük ölçüde benzerlik göstermektedir. Her iki araştırmacı da görüşlerini Fransızca olarak yazdığı hâlde Piaget' nin görüşlerinin pek çok dile çevrilerek dünya çapında yaygınlaştığı ancak Wallon'un görüşlerinin özellikle İngilizce konuşulan ülkelerde daha az dikkat çektiği bilinmektedir (Birns, 1973).

Yaşam yıllarına bakıldığında, Wallon'un Piaget'den 17 yıl önce doğduğu ve 18 yıl önce de öldüğü görülmektedir. Aralarında iletişim kurdukları ve birleşip ayrıldıkları konular bulunduğu bilinmektedir. Ancak, birbirlerinden etkilenip etkilenmedikleri etkilendilerse hangisinin diğerinden etkilendiği konusunda yorum okuyucuya aittir. Bu çalışma ile Wallon ve Piaget'nin görüşleri karşılaştırmalı olarak sunulurken bu konudaki Türkçe literatüre katkı sağlandığı düşünülmektedir. Literatüre yapılan bu katkı, ampirik çalışmalarla desteklenebilir. Özellikle Wallon'un görüşlerinin çocuk yetiştirme süreçlerinde ebeveynlere rehberlik edebileceği, eğitim programları için yol gösterici olabileceği ve öğretmen yetiştirme programlarının geliştirilmesine ışık tutabileceği söylenebilir. Bu bağlamda Wallon'un görüşlerinin esas alındığı araştırmaların yapılmasına ve böylece literatürdeki bilgi birikiminin artırılmasına ihtiyaç olduğu söylenebilir.

Kaynakça

Abecassis, J. (1993). D'Henri Wallon à Jérôme Bruner. Continuité ou discontinuité? *Enfance*, 45, 47-57.

Alphandéry, H.T. (1994). Perspectives. *Paris, UNESCO XXIV* (4), 821-835.

Bibliothèque PSY. (2011). Développement psychosexuel: Les stades (Freud Piaget Wallon) - <http://www.bibliotheques-psy.com> adresinden 20.09.2011 tarihinde erişilmiştir.

Birns, B. (1973). Piaget and Wallon: Two Giants of Unequal Visibility. *International J. Ment. Health*, 1(4), 24-28.

Boulanger-Balleyguier, G. (1967). Les étapes de la reconnaissance de soi devant le miroir. In: *Enfance*. Tome 20 n°1, 91-116.

Child, D. (2007). *Psychology and the teacher*. New York: Continuum International Publishing Group.

Cole, M., & Cole, S. R. (1989). *The development of children*. New York: Scientific American Books.

Çelik, L. (1996). *Piaget'nin zihinsel gelişim kuramına göre ilköğretim matematik dersi programının değerlendirilmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Sosyal Bilimler Enstitüsü. Afyon Kocatepe Üniversitesi. Afyon.

Dictionnaire de Pédagogie. (2011). Les Stades: Freud Piaget, Wallon

<http://www.psychologue.fr/ressources-psy/freud-piaget-wallon.pdf> adresinden 27.04.2018 tarihinde erişilmiştir.

Dictionnaire de Pédagogie, (2007). *Wallon Henri (1879 - 1962)*. Paris,Bordas. <http://www.psychologue.fr/ressources-psy/freud-piaget-wallon.pdf> adresinden 27.04.2018 tarihinde erişilmiştir.

Emile, J. (2007). Wallon et Piaget. Pour une critique de la psychologie contemporaine, *Les cahiers psychologie politique* [En ligne], 10, <http://lodel.irevues.inist.fr/cahierspsychologiepolitique/index.php?id=960> adresinden 22.09.2017 tarihinde erişilmiştir.

Fernandez L. (2002), L'enfant en développement. *Psycho-e-print*, lydia_fernandez00/lenfant en developement, 27.

Fetsco, T., & McClure, J. (2005). *Educational psychology: An integrated approach to classroom decisions*. Boston: Pearson Education, Inc.

Gardner, H. (1982). *Developmental Psychology*, Boston: Little Brown.

Giffard, D. (2011). *Formation pour Infirmier de Secteur Psychiatrique*. <http://psychiatriinfirmiere.free.fr/infirmiere/formation.htm> adresinden 20.09.2011 tarihinde erişilmiştir.

Jalley, E. (2006). *Wallon et Piaget*. L'Armattan. Paris

Kandemir, M. (2013). Bilişsel gelişim. (Ed: Ş. Işık-Terzi). *Eğitim psikolojisi* içinde (s. 74-128). Ankara: Pegem Akademi.

Keklik, İ. (2008). Bilişsel gelişim. (Ed: İ. Yıldırım. *Eğitim psikolojisi* içinde (s. 61-96). Ankara: Anı.

Lajoie, M. (1980). *Les stades du développement de l'enfant selon Henri Wallon*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ottawa Üniversitesi, Canada.

Özkan, E. (2012). 2005 *Hayat bilgisi öğretim programı'nın piaget'nin çocukta animizm(canlılık) olgusuna uygunluğu*. Yüksek Lisans Tezi. Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Samsun.

Piaget, J. (1936). *Origins of intelligence in the child*. London: Routledge & Kegan Paul.

Piaget, J. (1981). *Intelligence and affectivity: Their relation during child development*. Palo Alto.

Psychologie du développement (2013). <http://angelspirit7.free.fr/psychonet> adresinden 22.01.2013 tarihinde erişilmiştir.

Ricaud-Droisy, H., Safont-Mottay, C., & Oubrayrie-Roussel, N. (2008). *Psychologie du Développement Enfance et Adolescence*. Dunod, France.

Senemeoğlu, N. (2018). *Gelişim öğrenme ve öğretim*. Ankara, Anı yayıncılık.

Slavin, Robert E. (2009). *Educational psychology: Theory and practice*. New Jersey: Pearson Education, Inc.

Silva, D.L. (2007). *Por dentro do debate Piaget-Wallon: o desenrolar da controvérsia sobre a origem e desenvolvimento do pensamento simbólico*. Doktora Tezi. Portekiz.

<http://www.bibliotecadigital.ufmg.br/dspace/handle/1843/FAEC-85RPME?show=full> adresinden 24.03.2017 tarihinde erişilmiştir.

Solso, R.L., Maclin, O. H., & Maclin, M. K. (2010). *Bilişsel psikoloji* (Çev: Ayşe Ayçiçeği). İstanbul: Kitabevi. .

Thong, T. (1992). *Stades et concept de stades de developpement de l'enfant dans la psychologie contemporaine*. Librairie Philosophique, Paris.

Wadsworth, B.J. (2015). *Piaget'nin duyuşsal ve bilişsel gelişim kuramı*. (Çev. Ed.: Ziya Selçuk) Ankara, Pegem Akademi.

Wallon, H. (1968). *L'évolution psychologique de l'enfant*, 2ème édition, Paris, Armand Colin.

Wallon, H. (1956). *Le probleme des stades en psychologie de l'enfant*, Paris, P.U.F.

Wallon, H. (1956). Importance du mouvement dans le développement psychologique de l'Enfant.*Enfance*, 9(2),1-4.

Wallon, H. (1945). *Les origines de la pensée chez l'enfant*, Paris, PUF.

Extended Abstract

Introduction

Henri Wallon is one of the unrecognized theoreticians in our country who has remarkable views and explanations about cognitive development some of which lead a parallel way with Piaget's views and some differ entirely. Wallon, who lived between 1879-1962, was a medical doctor and a teacher who also took the degree of philosophical science expertise. He studied in psychopathology, pedagogy and applied psychology. Wallon, like Piaget, made a general child and adolescent development theory at the beginning of the 20th century. He made direct clinical observations on children living healthy and children with psychological problems (because of the First World War). By excluding idealistic attitudes, he examined the individual as **concrete reality**. He laid the foundations of an ontogenic (individuality) study that is independent from classical methods that prioritize the independent examination of the subjects like talent. He tried to understand the individual's development process through rich observations to overcome the introspective, psychological parallelism approaches which were dominant in that period.

Wallon's studies has been an important contribution to the field of cognitive development; but there is no study on him in the Turkish literature. When cognitive development is concerned, Jean Piaget is absolutely remembered and his views are often transmitted. Cognitive development studies in our country are generally based on Piaget's theory. Piaget explains cognitive development based on the concepts of schema, assimilation, adaptation and organization in the context of biological fundamentals and the processes that expressed with these concepts. While demonstrating the theory of cognitive development, Piaget systematically observed his three children in their natural environment but did not settle for it and experimented with children of different age groups.

Purpose

This study aimed to compare Piaget and Wallon's explanations about cognitive development, to show the similarities and differences between them, and to bring the opinions of Wallon into Turkish literature. There are many books written in Turkish in the field of educational psychology and all of these books included cognitive development as a section, and the contents of this subject definitely included the views of Piaget. There are no Turkish publications mentioning Wallon. Explanations about the cognitive development of these two theoreticians living in the same period are remarkable. It can be argued that revealing the differences and similarities between the views of both will be useful in providing a theoretical basis for future scientific work on cognitive development and enriching the knowledge of the field.

Results

Wallon proposed a series of development principles. He argued that two variables are effective in development. The first of these is the **biological** factors that enable the central nervous system to mature. The second is the **social** factors that help to regulate the interaction between the child and the environment. In this context Wallon's views coincide with Piaget's views. The first factor affecting the cognitive development according to Piaget is maturation. According to this, Piaget emphasizes the biological direction of cognitive development in the light of the maturation concept and on the other hand, it refers to the concepts of experience and social transmission, thus revealing that both physical and social environment can be effective in cognitive development.

Wallon categorized the stages of cognitive development as follows:

1. Impulsive and emotional stage -Le stade impulsif et emotional- (0-1 years),
2. Sensorimotor and projective stage -Le stade sensori-moteur et projectif- (1-3 years),
3. Personalism stage -Le stade du personnalisme- (3-6 years),
4. Categorical stage – Le stade categoriel- (6-11 years)
5. Adolescence stage -Le stade de l'adolescence- (11-18 years)

Piaget, on the other hand, categorized the stages of cognitive development as follows:

1. Sensorimotor stage - (0-2 years),
2. Preoperational stage - (2-7 years),
3. Concrete operational stage - (7-11 years),
4. Formal operational stage - (11+ years)

Discussion

Wallon also tried to explain the development as stages, as others. However, it can be argued that Wallon's stages and their associated phases are unique development segments that have unique developmental boundaries. In this context, it is observed that Piaget tried to explain the cognitive development biologically based on the child's relation with objects, while Wallon focused more on the consciousness process of the child himself. In other words, Piaget observed children's experiences while explaining their mental development and examined the changes they showed based on their age. Unlike Piaget who claimed that the other stage did not begin until one stage had ended, Wallon argues that the developmental stages were carried out with complex, transitive

(between the physical development and central nervous system - alternately), intertwining conflicts and crises. In short, Wallon suggests that development is effected by biological and social factors. In this context, it can be said that Wallon's views on the transitions between cognitive developmental stages are more inclusive and stronger.

Wallon has examined how mental development and subsequent personality develops in successive childhood and adolescence. His thoughts on mental development are largely in agreement with Piaget's theory of mental development. Although Wallon's theory of cognitive development is not recognized much in psychology and in the field of education in Turkey, his views coincide with the views of some other theorists. In particular, it shows great similarity with the views of Piaget. Although both researchers wrote their views in French, it is known that Piaget's views have spread around the world by being translated into many languages, but Wallon's views have received less attention, especially in English-speaking countries.

Conclusion

Looking at his years of life, Wallon was born 17 years before Piaget and died 18 years before him. It is known that they were in communication with each other. There were subjects they agreed and disagreed. With this study, Wallon and Piaget's views are presented comparatively and it is thought to contribute to Turkish literature in this subject. This contribution made in the literature can be supported by empirical studies. In particular, it can be said that Wallon's views can guide parents in the childrearing process, be a guide for education programs, and shed light on the development of teacher training programs. Thus, it is necessary to carry out researches based on Wallon's views and thus increase the knowledge in the literature.